

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ КОМПАНІЙ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Т. В. Шайгородська, І. В. Панченко

Анотація. У даній статті розглядається сутність поняття зеленої економіки як світової тенденції та актуальності впровадження її в сільському господарстві. Проаналізовано застосування даної концепції на прикладі регіонального підприємства та визначено переваги використання принципів зеленої економіки у функціонуванні аграрного сектору України.

Ключові слова: зелена економіка, виробництво замкнутого циклу, менеджмент, АПК.

Постановка проблеми. В даний час спостерігається світовий тренд, який полягає в тому, щоб вносити основу сталого розвитку в усі новостворювані проекти практично у всіх сферах. У широкому сенсі сталий розвиток означає розвиток економіки і підвищення добробуту і якості життя нинішнього покоління з можливим повним збереженням природних ресурсів. В останні два десятиліття концепція зеленої економіки набула широкого поширення і часто розглядається як частина або продовження ідеї сталого розвитку. Слід зазначити, що ці дві концепції засновані на принципово різних ідеологіях: де концепція сталого розвитку розглядає навколишнє середовище тільки як набір ресурсів для функціонування і розвитку економіки, в той час як концепція зеленої економіки розглядає економіку як частину навколишнього середовища, що не дозволяє значно розвивати економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стосовно застосування концепції зеленої економіки в компаніях, зокрема, у аграрному секторі, розглянуті у роботах таких зарубіжних та вітчизняних дослідників, науковців як Мусвото К., Нортъе К, Нахман А., Стаффорд У., Дідух С.М., Пімоненко Т.В., Галушкіної Т.П. та інших. Водночас, дана тематика, ще потребує подальшого теоретичного дослідження з метою вироблення ефективних механізмів адаптації означеної концепції в практику менеджменту українських агро-компаній.

Невирішені частини загальної проблеми. В межах аграрного сектору України, на даний момент, зростає популярність такого напрямку діяльності, як органічне сільське господарство, яке може стати важливим кроком до зеленої економіки і виступити в ролі каталізатора трансформації зеленої економіки шляхом пожвавлення фермерського та харчового сектору та створенням робочих місць, які забезпечують кращу рентабельність одиниці вкладеної праці по всій вартості ланцюжка. Це може збільшити доходи та продовольчу безпеку сільських громад; створювати можливості для інвесторів та збільшувати внесок сільського господарства у національну економіку, зокрема, зменшуючи витрати на імпорту сільськогосподарської продукції, збільшуючи експорт органічної продукції та зменшуючи витрати для суспільства.

Метою дослідження є з'ясування сутності концепції зеленої економіки та використання її принципів у менеджменті компаній аграрного сектору України.

Виклад основного матеріалу. Зелена економіка орієнтована на задоволення потреб людини з урахуванням взаємодії з навколишнім середовищем, пріоритетом якого є благополуччя майбутніх поколінь. Іншими словами, зелена економіка – це система економічної діяльності, пов'язаної з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням товарів і послуг, які в довгостроковій перспективі призводять до підвищення добробуту людей.

Зелена економіка – це відносно нова концепція, яка почала набирати обертів після фінансової кризи 2008 року і напередодні Конференції Організації Об'єднаних Націй (ООН) з питань сталого розвитку 2012 року в Ріо-де-Жанейро. Згодом ця концепція була прийнята рядом країн в якості основи для досягнення стійкого розвитку, в той же час збільшуючи їх економіки [1]. Хоча термін «зелена економіка» часто інтерпретується у

вузькому екологічному сенсі, багато принципів зеленої економіки стосуються соціально-економічних імперативів і питань добробуту людей.

На сьогоднішній день наше суспільство прагне не тільки до покращення екологічної ситуації у світі, а й має свідому точку зору до вибору екологічних продуктів як товарів повсякденного вжитку. Особливо зросла увага населення до компаній, які рухаються в напрямку зеленого відновлення, тому ринок екологічних товарів і послуг демонструє значне зростання за останні 20 років, за даними статистики із 2000 року ринок виріс більше ніж у 40 разів [2].

Але, у лінійній моделі економіки основна кількість природних ресурсів видобувається з землі для виробництва продуктів, які часто використовуються тільки один раз, а потім викидаються на звалище. Ця система відома як «бери – роби – викидай» («take, make, waste»). Видобуток ресурсів з 1970 року збільшився втричі і, за прогнозами, виросте ще на 70 % до 2050 року, при цьому наслідки зміни клімату, втрати біорізноманіття та забруднення будуть відчуватися у всьому світі. Тим часом, сьогоднішня світова економіка має оборот всього 8,6 %, тому швидкий перехід до економіки замкнутого циклу може різко скоротити використання ресурсів [3].

Зелена економіка має бути низько-вуглецевою, ресурсоефективною, соціально-інклюзивною, зменшити забруднення та відходи і запобігти деградації біорізноманіття та втрати екосистемних послуг. Перехід до зеленої економіки має основоположне значення для вирішення соціальних, екологічних та економічних основ сталого розвитку. І зелена економіка, і сільське господарство засновані на взаємодії людини з біофізичним середовищем; і ні те, ні інше не можна ізолювати від біофізичної або соціально-економічної області.

Сільське господарство має як прямий, так і непрямий вплив на людей і навколишнє середовище і, таким чином, має прямий зв'язок з принципами зеленої економіки і відіграє ключову роль в ній. Масштаби сільськогосподарського сектора (з точки зору площі земель і використання таких ресурсів, як вода), його впливу на навколишнє середовище і безпосередній ролі в добробуті людей) ставлять аграрний сектор в центр зеленої економіки в усьому світі. Так як, до 2050 року на планеті прогнозується збільшення кількості населення до 9 мільярдів чоловік, сільськогосподарське виробництво необхідно буде збільшити, щоб задовольнити нові потреби в продуктах харчування, кормах, паливі та волокні, тому воно має не тільки задовольняти попит, а й робити це при мінімізації впливу на навколишнє середовище.

У структурі економіки України саме агропромисловий комплекс (АПК) посідає важливе значення та демонструє динамічний розвиток упродовж останніх років. Окрім щорічного оновлення рекорду щодо валового збору зернових у країні, важливим індикатором зростаючої ролі агросектору є те, що у 2018 році експорт продукції АПК забезпечив майже 40 % валютної виручки України. Основним двигуном активного розвитку сектору є агропромислові холдинги. Вони мають у користуванні істотну частину земельних угідь, забезпечують до 38 % загального виробництва та до 41 % експорту окремих сільськогосподарських культур [4].

Безсумнівно, успішними підприємствами майбутнього будуть ті, які приносять відмінний прибуток з мінімальним використанням ресурсів і впливом на навколишнє середовище, при цьому швидко просуваючись до екологічно чистих рішень і чистих нульових викидів вуглецю. Застосування принципів замкнутості може допомогти підприємствам швидко і успішно перейти до цих найважливіших пріоритетів для людства і планети.

Прикладом слугує, ТОВ «Продовольча компанія «Зоря Поділля» – вертикально – інтегрований комплекс, який характеризується виробництвом якісної продукції, а саме це вирощування зернових культур і насіння олійних культур; вирощування і переробка цукрового буряка, а також тваринництво. Гайсинський цукровий завод посідає призові місця за виходом цукру серед цукрових заводів України, і входить до п'ятірки найбільших бурякопереробних підприємств України [5]. Менеджмент компанії намагається слідувати політиці всього світу у боротьбі за екологічність та впроваджує в своїй роботі принципи замкнутого циклу (циркулярної) економіки. Яскравим прикладом цього є те, що підприємство для розпалювання топки жомосушильної установки та котельні використовуються тюки із соломи; пелети і гранули з агросировини (лушпиння

соняшнику), а сухий гранульований жом слугує кормом для тварин у фермерському господарстві компанії.

У зв'язку із збільшенням потужності виробництва цукру та зменшення попиту на жом у населення та на фермерських господарствах, на підприємстві введено в експлуатацію цех сушки та гранулювання жому із використанням двох сушильних ліній та лінії грануляції. Таким чином, висушуючи весь жом, на території підприємства зникла необхідність довготривалого зберігання жому зі всіма негативними наслідками для навколишнього середовища та здоров'я людей, та існуюче жомосховище тепер служить лише для зберігання, не більше 3-х діб жому, під час форс-мажорних ситуацій.

Зокрема, сухий буряковий жом у вигляді гранул йде на корми великій рогатій худобі та свиням на ферми компанії, та займає дуже важливе місце в її раціоні. Переваги його використання значні: висока поживна цінність; висока засвоюваність корисних речовин; підвищення молочної продуктивності; тривалий термін зберігання; зручність транспортування; зниження витрат на корм та інше. Помітна тенденція збільшення обсягу молока за останні 3 роки, через впровадження даного виду корму в раціон худоби.

Також, бадилля і коренеплоди буряка (які надходять на підприємство в складі сировини і накопичуються в процесі промивання) використовуються в якості багатого енергією корму (для великої рогатої худоби). Лише два роки тому, сирі голівки від буряку обрізалися, проходили процес сушки та направлялися на ферми для з годівлі худоби. Зараз, прокислений консервований жом (оброблений методом силосування) та голівки буряків – купують інші агрокомплекси, де в подальшому він використовується як субстрат для роботи біогазових установок, що забезпечують ефективну роботу підприємств.

Після збору та реалізації насіння соняшнику, компанія звертається до підприємств з виробництва агрогранул та пелетів із лушпиння соняшнику, де в результаті, отримує паливо для опалення підприємства.

Паливні пелети з лузги соняшника – один з видів біопалива, отриманий в процесі переробки лушпиння соняшнику. Сировина з соняшнику дозволяє виготовляти високоякісну продукцію, що характеризується високим рівнем теплотворення. Як і опалювальні пелети з інших матеріалів, біопаливо з лушпиння соняшника володіє відмінними показниками теплотворення, порівнянними з теплом, виділеним від спалювання аналогічного обсягу деревного вугілля. Не менш важливий фактори це екологічність; простота транспортування і складування; малий викид вуглекислого газу та зручність використання.

Після збору зернових на підприємстві, а саме пшениці, починається тюкування соломи, яка в подальшому використовується в опаленні котельні та жомосушильному відділенні. Використання вище визначених способів опалення допомагає зменшити викиди в атмосферу та використовувати принципи циркулярної економіки, тобто мінімізувати (в подальшій перспективі повне скорочення) відходів виробництва і споживання.

Невеликі підприємства, такі як, ТОВ «ПК «Зоря Поділля» з виробництва зернових та овочів володіють потенціалом для досягнення екологічних і соціально-економічних ідеалів «зеленої» економіки і можуть ефективно стимулювати «зелену» економіку.

Підсумовуючи, варто визначити переваги впровадження концепції зеленої економіки в менеджмент компаній аграрного сектору України [6].

1. Збільшення сільськогосподарського виробництва (особливо в країнах з дефіцитом продовольства), в той же час покращуючи умови життя дрібних фермерів і зберігаючи екосистеми, сприятиме розвитку сільських районів; тим самим сповільнюючи тенденцію до урбанізації;

2. Сільськогосподарський сектор і, зокрема, економічне зростання в цьому секторі, є доведеною рушійною силою скорочення бідності;

3. Зелене сільське господарство може відновити природний капітал. Тобто, відновлюючи і підтримуючи родючість ґрунту; зменшити ерозію ґрунту і неорганічне агрохімічне забруднення; підвищити ефективність водокористування; і зменшити збезліснення, втрату біорізноманіття та інше;

4. Здатність сільського господарства пом'якшувати наслідки зміни клімату (за рахунок уловлювання вуглецю і скорочення викидів) є атрибутом, який особливо добре співвідносить його із зеленою економікою;

5. Агробізнес зміцнює прямі і зворотні зв'язки сільського господарства з іншими секторами; тим самим створюючи можливості для працевлаштування і збільшуючи доходи.

Для реалізації повного потенціалу сільського господарства як рушійної сили зеленого економічного зростання необхідно створити сприятливе середовище і усунути фактори, що перешкоджають сільськогосподарському виробництву і розвитку. Для цього, потрібні політичні реформи і інвестиції, які створюють сприятливе середовище для скорочення бідності за рахунок підвищення врожайності і створення нових і більш продуктивних зелених робочих місць. Також, такі фактори, як сільська інфраструктура, зв'язок між сільським господарством та іншими секторами економіки, а також інвестиції в сільськогосподарські дослідження і розробки, визначають ефективність сільського господарства як фактора економічного зростання.

Наприкінці відзначимо, що ініціативи «зеленої» економіки повинні бути спрямовані на вирішення реальних життєвих проблем і повинні належним чином реагувати на глобальні чинники, такі як зміна кліматичних, технологічних і маркетингових умов. Перехід до більш циркулярного підходу також представляє величезні можливості для бізнесу, відкриваючи двері на нові ринки і можливість збільшення частки ринку; зниження витрат і ризиків для бізнесу; стимулювання інновацій, залучення талантів і приведення результатів бізнесу у відповідність з очікуваннями суспільства. Для цього підприємства можуть використовувати підхід виробничо-збутового ланцюжка, щоб визначити пріоритети, в яких вони повинні вжити заходів, щоб надати найбільший вплив на викиди парникових газів, втрату біорізноманіття та забруднення навколишнього середовища, здійснюючи «трансформаційні спринти» в напрямку замкнутості.

Висновки: Зелена економіка – це багатовимірна концепція, спрямована на вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем і досягнення безлічі цілей. Політика зеленого зростання покликана стимулювати економічний розвиток і сприяти благополуччю людини за рахунок збереження та раціонального використання природного капіталу, тобто природних ресурсів і екосистем, що забезпечують сировину, енергію, воду і різноманітні екосистемні послуги, від яких залежить благополуччя людей. Сільське господарство відіграє центральну роль в добробуті людей, оскільки воно безпосередньо пов'язане з виробництвом продуктів харчування, забезпеченням засобів до існування і впливом на навколишнє середовище; тому ініціативи по «зеленій» економіці повинні оптимізувати виробництво, захищати навколишнє середовище та покращувати соціально-економічні результати.

Аннотация: В данной статье рассматривается сущность понятия зеленой экономики как мировой тенденции и актуальность внедрения ее в сельском хозяйстве. Проанализировано применение данной концепции на примере регионального предприятия и определены преимущества использования принципов экологической экономики в функционировании аграрного сектора Украины.

Ключевые слова: зеленая экономика, производство замкнутого цикла, менеджмент, АПК.

Abstract. Abstract. This article considers the concept of green economy as a global trend and the relevance of its introduction into agriculture. The application of this concept on the example of a regional enterprise is analyzed and the advantages of using the principles of ecological economy in the functioning of the Ukrainian agricultural sector are determined.

Keywords: green economy, closed cycle production, management, agro-industrial complex

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дідух С. М., Корікова А. К. Сталій розвиток агропромислових холдингів України: особливості та напрямки вдосконалення. Агросвіт. 2020. № 3. С. 90–99.
2. Pavlenko T. V. The essence of green marketing. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2018. № 15. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/132529/128991>.
3. The Role of Business in Moving from Linear to Circular Economies / UNEP reference document. URL: <https://www.unep.org/resources/publication/role-business-moving-linear-circular-economies>.
4. Дідух С. М. Розвиток агрохолдингів України в сучасних умовах: здобутки і виклики. *Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття*. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (11–13 жовтня 2018 р.) Одеса: ОНАХТ, 2018. С. 109–111.
5. Гайсинський цукровий завод. УКРІПРОМІНВЕСТ-АГРО. URL: <http://www.upi-agro.com.ua>.
6. Musvoto C. Green Economy Implementation in the Agriculture Sector. Moving from Theory to Practice. 2018. P. 1–127.